

*Tanács Tervosztálya végzi. Az eddigi tájékoztató szerint több a jelentkező, mint amennyi hely van. – A dolog tehát ismét úgy áll, hogy mégis megépül az új könyvtár.”*

Végül is megtörtént a csoda: a megyei tanács a volt pártbizottsági épületet hasznosította, és a megyei könyvtárnak új épületet emelt. A levélváltás után hat évvel történt avatónnepségen részt vettem. Új vezetők jöttek, senki sem tudta már, volt-e és milyen szerepem az épület létrejöttében. Én sem szóltam, és egyetlen betűt sem írtam róla az avatásról beszámoló, valamint az épületet bemutató cikkemben, amely a *Könyvtáros* 1976. évi januári számában jelent meg.

Most már nincs időm elmondani, hogy a három, általam kitalált és végigküzdött könyvtárépítési akció, a *100 falu – 100 könyvtár*, a *Petőfi-emlékkönyvtár*, valamint a *30 év – 30 könyvtár* pályázat keretében ebben a megyében hány könyvtárat sikerült támogatni a többnyire megalázó módon összekunyerált forintokból. Inkább arról szeretnék szólni, milyen nagy örömmel értesültem a megyei könyvtár tervezett bővítéséről. Talán nem szerénytelenség arra kérnem az érintetteket, hogy alkalmasint olvassák el az avatáskor készült írásomat, és ha találnak benne még aktuális gondolatokat, észrevételeket, mutassák meg az építészeknek, elsősorban a belsőépítészeknek.

Az országban nincsen megye, ahol néhány könyvtár falába ne raktam volna legalább egy téglát. Szabolcs-Szatmár-Beregben többre és többet is. Ezért talán nem szerénytelenség kérnem, hogy ha élek még akkor, jelen lehessenek a kibővített, korszerűsített régi-új megyeikönyvtár-épület felavatásán.

**Gerő Gyula**

## Polgárosodás és nyilvános könyvtárak Debrecenben\*

Eleink hajdan, a múlt század közepén úgy gondolták, hogy a polgárosodás és a művelődés szinonim, egybeeső fogalmak. Széchenyi, Kossuth, Deák, Eötvös és még sok más politikus, író, tudós, művész, vagyis a kor legjobbjainak eszmevilágában e kategóriák újfajta minőséget, az előrelépés követelményét és célját jelentettek, progresszív tartalmat hordoztak, a társadalmi haladás, a demokratizálódás, az egyéni tökéletesedés folyamatát jelölték. Szilárd meggyőződésük volt (és ez gyakorlati tevékenységükben is megnyilvánult), hogy a művelődés elősegíti, felgyorsítja a polgári átalakulás történelmi feladatának megoldását és a nemzeti önrendelkezés kivívását, alkalmas a nemzeti öntudat, a hazafias érzés felébresztésére és a nemzet nagyságának, méltóságának demonstrálására. Töretlenül bíztak abban, hogy a fejlett nemzeti kultúra közvetlenül hozzájárul a „közjó” érvényre juttatásá-

\* *Elhangzott 2000. november 24-én Debrecenben, az Újkerti Könyvtár fennállásának 20. évfordulójára alkalmából rendezett szakmai tanácskozáson.*

hoz, a természet meghódításához, az anyagi jólét felvirágzásához, az erkölcsök javulásához, a személyes szabadság és boldogság eléréséhez. Ez a felvilágosodás nagy hatású áramlatából táplálkozó – ma már tudjuk: illúzióktól sem mentes – felfogás tükröződött Komárom vármegye 1843-ban megfogalmazott indítványában is, amelyben leszögezték: halaszthatatlan teendő az oktatási-nevelési intézményeket és a kulturális jogrendszert „a nemzetiség s a század előrehaladott polgárisodásának igényeihez alkalmazva újra alakíttatni.” Mintegy két évtizeddel később Vajda János szintén egyetlen utat látott a nemzeti gondok és az elmaradottság felszámolására: „egyedüli mentsvárunk a művelődés, a polgárosodás.”

Mindazonáltal – némileg meglepő módon – a hazai liberálisok reformprogramjában alig-alig kapott helyet a közkönyvtár, közelebbről a nyilvános könyvtár eszménye. Az angolszász public library kezdeti szakaszáról csak szórványos, leginkább az útirajzokban olvasható hírek érkeztek hozzánk, s a közelebbről ismert német városi könyvtárak példája is rendkívül lassan honosodott meg. Inkább kaszinói, egyesületi, szakegyleti és egyéb társulati könyvtárakat hoztak létre. A régebben és újonnan alapított, egyébként szép számmal lévő iskolai és egyházi gyűjtemények pedig eleve zárt jelleggel működtek, s a nemzeti és az akadémiai, valamint a formálódó szakkönyvtárak is csak szűk használói kör igényeit elégítették ki. Majd a kiegyezés után oldódik valamelyest az a belső ellentmondás, amely a liberalizmus általános nyilvánosságigénye és a nyilvános könyvtárak hiánya között feszült. A dualizmus évtizedeiben egyre több főiskolai, múzeumi, majd levéltári könyvtárt megnyitottak az érdeklődő közönség előtt, szerveződtek – kifejezetten német mintára – nyilvános városi könyvtárak is. sőt a korszak vége felé Szabó Ervin és munkatársai Budapesten a public library-típus megvalósítására is sikeres kísérletet tettek. Mindezen gyűjtemények együttes száma azonban az ország akkori méreteihez viszonyítva elenyészően csekély, a századfordulótól központi kezdeményezésre több ezres nagyságrendben telepített falusi és külvárosi népkönyvtárak, gazdakönyvtárak pedig kicsiny és befagyasztott állományuk miatt nem lehettek jelentékeny tényezői a kulturális életnek.

Debrecenben az elmondottakhoz hasonlóan alakult a nyilvános könyvtárak sorsa. A Református Kollégiumban már a XVI. század derekától gyűlt az értékes könyv-, kézirat- és egyéb dokumentumanyag, a piarista rend a XVIII. században kezdett hozzá a gyarapításhoz, a reformkorban mindkét kaszinó és a református főiskola diákjainak olvasóegylete tartott fenn könyvtárat; ezek (a kaszinói gyűjtemények összevonva) a kiegyezés után is megmaradtak, majd újabb egyleti könyvtárak létesültek. A hozzáférés azonban erősen korlátozott, csupán a két helybeli könyvkereskedő kölcsönkönyvtárai fogadtak bárkit, ám innen meg a magas díjak tartottak vissza sokakat. A friss várostörténeti szintézis nemrég megjelent harmadik kötetéből is kiolvasható, hogy Debrecen tétován, lassan haladt előre a polgárosodás útján, és a fejlődés megkésettége a kulturális életben, még közelebbről a könyvtárügyben is megmutatkozott. Kevesen voltak, akik igazán akarták az előremozdulást, és nekik is fel-feltornyosuló akadályokat kellett leküzdeniük. Jellegetes példa erre az *első nyilvános könyvtár* felállítása. A szinte regénybe illő történetet a levéltári iratok alapján Gazdag István rekonstruálta. A Tiszántúli Református Egyházkerület irányító testületeihez már 1867-ben javaslattal fordultak, hogy a főiskolai könyvtár mellett létesítsenek egy nyilvános olvasótermet. Az első – még csak elvi – döntés 1874-ben született, öt esztendő múlva készült egy érdemi tervezet, újabb hat év

elteltével a püspök rendszeres segílyt kért a városi előljáráságtól a fenntartásra, hogy a tanuló ifjúságnak, „továbbá városunk olvasni szerető, művelt közönségének is alkalom nyújtassék élvezhetni azon szerzők vagy műveik szellemét, melyek és kikkel egyébként érülközhetnek [sic!] alkalmuk nem lehetne...” A törvényhatósági bizottság jóindulatúan szavazott, ám különböző okok és a kijelölt helyiség átalakításának elhúzódnása miatt az olvasóterem csak 1889 szeptemberében nyílt meg; vagyis több mint húsz évvel a gondolat felvetődése után!

A főiskolai olvasóterem szinte azonnal igazolta létét: már az első hónapokban feltűnően nagy forgalmat bonyolított le. Erre hivatkozva Révész Bálint református püspök 1890 őszén a támogatás felemelését kérte a várostól: „Ha a Tek. Tanács és képviselő Közgyűlés figyelembe veszi, hogy immár egy nagyobb város, mely nemzeti műveltségünk fejlődésével lépést tart, és ezért a múltban nagy áldozatokat is hozott, egy nyilvános könyvtár nélkül alig lehet el, ezen nyilvános olvasóteremnek a főiskola által lett felállítását, mint Debrecen város műveltségi színvonalának nagymérvű emelkedési jelét, csak örömmel üdvözölheti, amint hogy ezt tettelegesen segítyezésével tanúsította is.” Noha az előljáróság ismét megadta a kívánt összeget, az már a korviszonyok, a közgondolkodást meghatározó cívisréteg mentalitásának kifejeződése, hogy sem korábban, sem ekkor, sem később a szavazás során senki sem hozta szóba: talán a városvezetésnek kellene nyilvános könyvtárat alapítani... A nem éppen elutasító, ám közömbös magatartás okai között keresgélve rábukkanunk arra a statisztikai tényre is, hogy a valóban igen népszerű főiskolai olvasóterem látogatóinak túlnyomó többsége tanuló (vagy tanár) volt, a városi közönség mindössze a beiratkozottak alig négy-öt százalékát (abszolút számban: 160-200 fő) tette ki. Az idegenkedés az idő múltával sem oldódott, vagyis a református egyház példás, előremutató, a városvezetés folytonosan megnövelt pénzügyi támogatását élvező kezdeményezése csak félsikert arathatott.

A század elején egy magánygyűjteményből szervezett városi múzeum figyelemre méltó könyv- és kéziratárral rendelkezett, de ezt csak a kutatók rendkívül szűk köre használhatta. Hasonló volt a helyzet a szaporodó iskolai, egyesületi és szakkönyvtárakkal. A Múzeumok és Könyvtárak Országos Tanácsának vitathatatlan jó szándékát jelzi, hogy 1905 és 1911 között tíz népkönyvtárt is küldött a városba, de ezek együttes kötetszáma is alig érte el az ezerhatszázat (vagyis a 160-as átlagot), ráadásul ezt a szerény állományt sem cseréltették. Közben, a mégiscsak kibontakozó polgári fejlődés következtében Debrecenben is tetemesen bővült a nyilvános könyvtári szolgáltatásra potenciálisan igényt tartó lakosok köre, a népszámlálási eredmények szerint az országos átlagot meghaladó arányban éltek itt egyetemet, főiskolát, középiskolát vagy legalább polgári iskolát végzett férfiak és nők, azaz megizmosodott e városban is az ún. művelt középosztály, mindenekelőtt az értelmiségi és a hivatalnoki réteg.

A történelem különös fintora az is, hogy a városi közkönyvtár nem az igazán kedvező, máig nosztalgiával emlegetett békeidőszakban, hanem az első világháború esztendeiben valósult meg. Múlthatatlan érdemei vannak ebben Csűrös Ferenc közművelődési tanácsnoknak, a debreceni (és a magyar!) művelődéstörténet méltatlanul elfeledett, sokoldalú alakjának. A kiválóan felkészült, a polgári radikálisok törekvéseivel is rokonszenvező, reformer gondolkodó szinte kinevezésének másnapján előállt az alighanem régóta dédelgetett álmával: 1915 nyarán a Debreceni Közlöny hasábjain indítványozta a városi közkönyvtár felállítását. Nagyszerűen ér-

zett rá, hogy a városi népelességen belül két olyan réteg van, amelynek műveltsége, magatartása alapvetően befolyásolja a település további fejlődését: éppen ezért elsősorban a városi tisztviselők közigazgatási, társadalomtudományi ismereteinek korszerűsítését, elmélyítését és az általa gazdaközönségnek nevezett címvisek önművelését, a modern gazdasági eljárások elsajátítását, végső soron az agrárnépelesség polgárosodását szerette volna előmozdítani ötlete ki vitelezésével. Javaslatát eljuttott egykori gimnáziumi osztálytársához, Szabó Ervinhez is, aki nyílt levélben válaszolt, és arra biztatta barátját, a városvezetést, hogy egy public library-jellegű, a kor igényei vel összhangban álló, a szellemi központ szerepét is magára vállaló, gazdag, sokrétű gyűjteménnyel rendelkező könyvtárt létesítsenek, amely „a városi közönség minden rétegét és valamennyinek mindennemű olvasószükségletét elégíti ki, a szoros szakudomány kivételével.” A társadalmi elvárás szorítása és a kellő időpontban jött, megfontolt kezdeményezés, valamint a Múzeumok és Könyvtárak Országos Tanácsának számottevő anyagi segítsége meggyőzte az akkori városatyákat is: elhatározták, hogy a városi múzeum keretében megszervezik a *Közművelődési Könyvtár*-nak elnevezett részleget. A háborús körülmények, majd a forradalmi zűrzavarok okán az előkészítés elhúzódott, de végül is – a román megszállás ugyancsak vésterhes hónapjaiban – 1919. augusztus 1-jén megnyílt az olvasók előtt.

Hogy mennyire szükség volt Debrecenben egy nyilvános közkönyvtárra, azt mindennél jobban bizonyítja a kezdeti időszak nagy forgalma: öt hónap alatt mintegy százezren keresték fel a gyűjteményt. S bevált Szabó Ervin jóslata is: a lakosság minden rétegéből ellátogattak ide. Bár az adott helyzetben – múzeumi osztályként, változó dotációval, a kölcsönkönyvtári szemlélet egyeduralma idején – a public library-eszmény megvalósítására sem szándék, sem lehetőség nem volt, a Közművelődési Könyvtár két világháború közötti, majd a második világháború utáni tevékenysége vállalható, pozitív öröksége Debrecen szellemi múltjának, a magyar közművelődési könyvtárügy történetének. E tevékenység részletes bemutatása szétfejszítene a terjedelem megszabott kereteit, ám az érdeklődő Sz. Szabó László egykori, sok-sok tény felölelő tanulmányából tájékozódhat az akkori viszonyokról, adatokról. E helyen talán elég annyit megállapítanunk, hogy Debrecen egyike volt annak a néhány – 1940-ben nyolc! – hazai városnak, ahol valódi nyilvános közkönyvtár működött, a harmincas évek második felében már néhány letéti fiókkal is kiegészülve. A gyűjteményt odaadó, lelkes könyvtárosok gondozták, liberális szellemben irányították és gyarapították, olvasói főleg a polgári társadalom középrétegeiből – értelmiségiek, tisztviselők, kisiparosok, kiskereskedők, vasúti alkalmazottak – kerültek ki, de sok gyári munkás, segéd, altiszt, gazdálkodó és még több háztartásbeli is kölcsönzött innen. Húsz-huszonötezer kötetével, kitűnően válogatott folyóirataival, hét-nyolcezer beiratkozott olvasójával maradandó értékeket közvetített, feltétlenül hozzájárult a város műveltségi színvonalának emeléséhez, áttételesen a város gazdasági-társadalmi fejlődéséhez.

A koalíciós évek politikai és pénzügyi bizonytalanságai szükségszerű visszacsúszást okoztak mind az állományépítésben, mind a forgalomban. S amikor az ország a politikai fordulatot követően a szocialista kísérlet jegyében egy újfajta modernizációs útra lépett, a debreceni nyilvános könyvtár sorsában is fordulat ment végbe. A könyvtárügy újjászervezésének sodrában 1951. január 1-jén intézményesen önállósult a debreceni Közművelődési Könyvtár is, de helyileg maradt az immár államosított Déri Múzeum épületében. Majd el sem telt két esztendő, s újabb, az előzőnél

nagyobb horderejű változás következett: központi könyvtárpolitikai döntéssel, minisztertanácsi határozattal összevonták a körzeti könyvtárral, és a két állomány egyesítésével megalapították a megyei könyvtárat. 1952. december 21-étől jó pár éven át a város lakosságának közművelődési könyvtárellátását elsődlegesen a *megyei könyvtár* végezte. Az ötvenes évek elején jött létre a hazai könyvtárügy új, a szovjet mintát utánzó, részben másoló modellje, amelyben fontos szerepet kaptak a munkahelyekre telepített szakszervezeti könyvtárak és letétek is. A centralizált, hierarchizált, államilag dotált könyvtári struktúra a szocializmus fölényét mindenáron bizonyítani akaró és az aufklärista, népnevelő irányzatot tovább éltető művelődéspolitikai jóvoltából látványos sikereket produkált, főleg a korábban hátrányos helyzetben lévő, politikailag erősen preferált munkásság és parasztság olvasóvá, könyvtárhaznárlóvá nevelésére fordítottak kiemelt figyelmet. A politikai–ideológiai indíték túlsúlyát némileg ellensúlyozta, hogy – összehasonlítva az össtársadalmi intézményrendszer egészével – a könyvtárügyben az átlagosnál nagyobb teret engedtek a pragmatikus és liberális vonásoknak, a nyugati hatás érvényesülésének. Különösen az ötvenes évek közepétől, végétől figyelhető meg az angolszász public library (tehát az igazi, a demokratizmust szolgáló nyilvános könyvtár) hazai megismertetésének és gyakorlati megvalósításának szándéka: gondoljunk például a szabadpolc-rendszer, a referenz-szolgálat, a zenei részleg elfogadtatására és bevezetésére.

Ekkortájt, 1961-ben született újjá a debreceni *városi könyvtár* is, azzal a pontosan körülhatárolt feladattal, hogy a centrális szerepkört betöltő megyei könyvtár mellett fiókkönyvtáraival és letéti gyűjteményeivel biztosítsa a város *egész* lakosságának dokumentum- és információellátását. Közel negyven esztendő távlatából bátran nyugtázhatjuk: ennek a köteletségének a könyvtár és hálózata igyekezett maradéktalanul eleget tenni. Közösen a megyei könyvtárral valóban nyilvános, valóban nyitott, igazi szolgáltató intézményként (hálózatként) várta, hívta, fogadta, szervezte az olvasók minden korosztályát és csoportját, rendszeresen megújította és propagálta szolgáltatásait. Országosan is egyedülálló vállalkozása volt a Dokumentációs Stúdió megszervezése (ma Fotó-, Film- és Hangtárként ismerjük), nagyvárosi mintát teremtett a kettős funkciójú ámkönyvtár működtetésére, az elsők között csatlakozott a világtalanok számára rendeltetett hangoskönyvtármozgalomhoz, hosszú ideje a zenebarátok rendelkezésére áll a zenei részlege; sőt egy időben az akkor még újdonságnak minősülő kulturális információs irodát is fenntartotta. Megint csak el kell tekintenünk a részletek tárgyalásától, de annyit mindenképpen szükséges megjegyezni: a debreceni városi könyvtár szervesen illeszkedett a hazai tanácsi közművelődési könyvtárak rendszerébe, együtt lélegzett azzal, azonosak voltak a lényegi eredményei és a lényegi hiányosságai. Sokan vagyunk, akik szemtanúi, cselekvő részesei voltunk a „szocialista építés” – hogy a korabeli frazeológiát használjam – és a tőle elválaszthatatlan modernizációs kísérlet végének, kudarcának, a nyolcvanas évtizedben a könyvtárügyben, ezen belül a közművelődési könyvtárügyben is tapasztalható stagnálásnak. Kiss Jenőre hivatkozva a legszembeötlőbb ellentmondást ragadnám ki példaként: ekkor a magyarországi közművelődési könyvtári ellátás felfogásában, módszereiben, a könyvtárosok felkészültségében, a dokumentumállomány méreteiben és differenciáltságában már összemérhető a legjobb nyugat-európai és skandináv mintákkal, ugyanakkor jóval szerényebbek az épületei, a berendezése, és – az 1970-es könyv-

tárügyi konferencia kellő időben meghatározott, de a kormányzati ellenállás és a szakmai bizonytalankodások miatt nem teljesült ajánlásai ellenére – messze lemaradott a számítástechnika alkalmazásában. Ki vitatná, hogy ez a sommás értékelés érvényes – de még mennyire érvényes! – városunkra is.

E talán nem érdektelen, érzésem szerint sok-sok időszerű tanulsággal is szolgáló, ám roppant vázlatos történeti áttekintés után elérkeztünk a mához. Persze, ez a „ma” immár tíz esztendő tatar, hiszen ennyi idő telt el a rendszerváltásként emlegetett átfogó politikai–gazdasági–társadalmi fordulat óta. A nyolcvanas évek végére nyilvánvalóvá vált, hogy a szocializmus hatalmi és ideológiai rendszerében a gazdasági, társadalmi és kulturális modernizáció nem folytatható, a mintegy negyven esztendővel azelőtt kijelölt út tovább nem járható. Szükségessé vált a rekapitalizáció, a politikai demokrácia megteremtése, az egyéni szabadságjogok garantálása. A bonyolult, összetett, ezernyi – többségében máig feloldatlan – konfliktussal járó, elkerülhetetlen, de békés átalakulási folyamat sarkalatos változásokat hozott a kulturális életben, így a könyvtárügyben is. Ezzel egy időben elsöprő lendülettel tört be hazánkba is az informatikai forradalom. Vagyis a könyvtáraknak, közelebbről a nyilvános könyvtáraknak egy merőben új, sajátos szituációban kellett és kell újragondolniuk tennivalóikat; egy olyan periódusban, amikor egyszerre megy végbe a gazdasági–társadalmi–politikai és a technikai megújulás. Olyan időszakban kell (vagy inkább kellene) végrehajtani az állománytisztítást, a szolgáltatások bővítését, a munkafolyamatok korszerűsítését, a számítógépek adaptációját, a fizikailag hátrányos helyzetűek segítségét, az információáramlás zavartalanságának biztosítását – hogy csak néhány napirenden lévő, sürgető feladatra utaljak –, amikor az anyagi ellátottság stagnál vagy nem a feladatok nagyságához mérten növekszik, amikor könyvtárak zárnak be vagy szűnnek meg, amikor a könyvkiadás a selejtes termékek régóta nem látott tömegével árasztaná el a gyűjteményeket (és az internet egyébként örvendetes térhódításának is van ilyen veszélye), amikor a könyvtárosok alacsony jövedelme szintén fékezően hat stb.

Mindazonáltal a magyar könyvtárosok imponáló fegyelemmel igyekeztek és igyekeznek alkalmazkodni az újrapolgárosodás tendenciájához és az információs technika gyors terjedéséhez, komoly erőfeszítések árán megpróbálnak igazodni a nemzetközi trendekhez. Könyvtárainknak kemény munkával sikerült úrrá lenni a kilencvenes évek elején tapasztalt fenyegető bizonytalanságon, mégpedig – Lengyel László egyik előadását idézve – a művelődési intézményrendszer többi ágazatához viszonyítva hamarabb és kevesebb megrázkódtatással. Három esztendeje jogi támaszunk is van: az ún. kulturális törvény távlatos, szinte felhajtó erőként munkáló passzus-sora.

Az említett negatívumok és pozitívumok jellemzik a debreceni nyilvános könyvtárak életét is. Csak néhány példa erre: a megyei könyvtár a kétségbeejtően rossz helyiségviszonyok közepette tízegynéhány ezer olvasót fogad évente, saját erőből és pályázatokból tiszteletet keltő számítógépparkot fejlesztett ki, nemrég hozta létre idegen nyelvű részlegét, a városi könyvtár hálózatában a kényszerű karcúsítás után is tizenhét fiók szolgálja a lakosság érdekeit, köztük olyan egyedi részlegek, mint a zenei, a fotótár, az olvasóterem és a józsai közösségi ház, beiratkozott olvasóinak száma meghaladja a tizennyolc ezret, 1993 óta használják a komputereket stb. Könyvtáraink érzékenyen reagáltak a felsőoktatási intézmények hallgatói létszámának ugrásszerű emelkedésére, egyelőre derekasan állják

az ez irányból rájuk nehezedő nyomást. Számos jel mutat arra, hogy megtalálják a helyüket a közoktatás területén, a Nemzeti alaptanterv és a hozzá kapcsolódó kerettantervek követelményeinek végrehajtásában is. Keresik a gazdasági tevékenység, a vállalkozásfejlesztés, a vállalati marketing-munka stb. könyvtári támogatásának megfelelő formáit, biztató példa rá a városi olvasóterem kisvállalkozói különgyűjteménye. Sajátos eszközeikkel és módszereikkel hozzájárulnak a demokrázizmus kibontakozásához, főleg a jogi és közéleti ismeretek közvetítésével. Az önkormányzatiság fejlesztésébe azonban – elsősorban a testületek és a tisztviselők távolságtartása miatt – csak közvetve tudtak, tudnak bekapcsolódni. Növekvő részt vállalnak a közérdekű, praktikus (divatos szóval: közhasznú) információk terjesztésében, ezzel is tanúsítva a „nyilvános” jelző egyre táguló értelmezését. Nagyobb figyelem irányul a betegek, a biológiaiilag vagy társadalmilag hátrányos helyzetben lévő emberek reszocializációjára, továbbá a mostanság felerősödő elidegenedés enyhítésére, egyáltalán a társadalmi érintkezés ápolására. Az utóbbi időben került előtérbe munkánkban az európai integráció és a regionalitás problémaköre. A polgárosodás folyamatában új tartalommal telítődött a lokalitás jelensége, szélesedett a helyi információk iránti érdeklődés, és ennek kielégítése szintén elsőrendű kötelességeink közé tartozik, mert csakis tőlünk várható el.

A sokféle és ki-ki által tovább sorjáztatható teendők, valamint a számítógép kínálta és csaknem napról napra bővülő lehetőségek megkívánták, megkívánják a folytonos metodikai megújulást, a könyvtár- és információtudomány új eredményeivel való lépéstartást. Aligha kétséges, hogy a könyvtárosok számára az egyik legfeszítőbb kihívás az ún. gyorsjelzőkutatás iránti igények fokozatos szaporodása: látogatóink mind nagyobb többsége kérdéseire azonnali választ vár, ez viszont nemegyszer sérti a pontosság, a megbízhatóság elvét, azaz lelkiismereti konfliktust idézhet elő. Ennélfogva megnövekszik az előkészítő munka, a mikroanalitikus bibliográfiai és faktográfiai feltárás jelentősége, hosszabb távon pedig a megfelelő, könnyen kezelhető kereső programokkal támogatott szöveges adatbázisoktól remélhetjük az ellentmondás tompítását. Az elmúlt években felerősödött az „olvasó” fogalmának módosulása is: a könyvtárakba beiratkozott vagy hozzánk forduló emberek jelentékeny (és növekvő) hányada ma már nem olvasnivalót kér, hanem adatokat, információkat keres, tehát egyre inkább helyénvaló a „könyvtárhasználó” megnevezés. Lépten-nyomon érzékelhető, hogy átalakul a könyvtáros és az olvasó (bocsnat: könyvtárhasználó) közötti partneri viszony: a számítógépek, a számítógépes hálózatok világában ugyanis természetes következmény (és mindinkább az lesz) a korábban oly gyakran kárhozottat elszemélytelenedés. Most már nélkül kellene az empátiás készségünknek működni, hogy találkoznánk, beszélgetnénk a szolgáltatásainkat igénybe vevő állampolgárral; nagy kérdés, hogy gondolkodásunk, lelkivilágunk igazodott-e, igazodik-e ehhez a megváltozott helyzethez. A számítástechnika rohamos fejlődésének magától értetődő velejárója, hogy a könyvtárhasználónak már (vagy mihamar) be sem kell lépnie a könyvtárba, ha információhoz (netán digitalizált dokumentumhoz) akar hozzájutni, hiszen az otthoni vagy a munkahelyi terminálon elérheti azt. Vajon felmértük, végiggondoltuk-e már, hogy e tekintetben milyen konkrét tennivalóink vannak és lesznek? Vajon tudatosítottuk-e már önmagunkban, hogy ha ez társadalmi méretekben megvalósul, az lesz a nyilvánosság valódi kiteljesedése, vagyis így,

a széles körben kiépülő számítógépes hálózatok révén, a könyvtárosok közvetlen közreműködése nélkül juthatnak majd a nyilvános könyvtári szolgáltatások valóban mindenkihez, bárkihez. Persze ez pillanatnyilag nálunk még nem a jelen valósága, de szeretnénk hinni, hogy a megállíthatatlan technikai haladás és a remélt gazdasági fejlődés nyomán a mi országunkban, a mi városunkban is a közeli jövő hozadéka, ajándéka lesz.

Bényei Miklós

## **JELENTKEZÉSI FELHÍVÁS**

### **a Debreceni Egyetem levelező informatikus könyvtáros szakára**

A Debreceni Egyetem Természettudományi Kara  
a 2001/2002. tanévre is meghirdette  
a levelező informatikus könyvtáros szakot  
az egyetemi és főiskolai oklevéllel rendelkező  
könyvtárosok, könyvtárostanárok számára.  
A képzés költségtérítéses, időtartama öt félév.  
Az utolsó szakaszban lehetőség nyílik speciális  
képzésre is, könyvtár-informatikus  
és könyvtárostanár irányban.  
A végzettek informatikus könyvtáros egyetemi  
oklevelet kapnak.

**Jelentkezési határidő:** 2000. március 1.

A tudnivalókról  
és a költségtérítés várható összegéről  
a „Felsőoktatási felvételi tájékoztató 2001” c. kötetből  
kapnak felvilágosítást.

A levelező tagozatra jelentkezhetnek a tanár-  
és tanítóképző főiskolák könyvtár szakán  
2001 júniusában végző hallgatók is.  
Felvételi vizsga nincs.

Tisztelettel várjuk kollégáinkat egyetemünkön.

**DEBRECENI EGYETEM TTK  
MATEMATIKAI ÉS INFORMATIKAI INTÉZETE**